

En riktig doktor

Av: Linda Sandin

Det är fortfarande mörkt ute där jag står på busshållplatsen i Brunnsparken. Klockan har precis slagit åtta och det ligger en rå decemberkyla i luften. Vårdcentralen ligger ett par mil utanför Göteborg. Jag har kollat upp på internet hur jag ska ta mig dit och nu står jag och väntar på den expressbuss som är den enda som går hela vägen ut.

Tio minuter kvar. Jag huttrar och försöker att dra halsduken tätare om mig, men det hjälper inte. Slasket ligger som en gråvit sörja över hela marken och vätan tränger upp genom mina lågskor och sprider sig under strumporna.

Om bara bussen kunde komma. Fast egentligen vill jag inte åka alls. Helst hade jag stannat inne hela dagen i dag. Druckit en stark kopp kaffe och sedan tagit fram böckerna och pluggat inför tentan.

Den stora fysiologitentan som hägrar och som jag har massor kvar att plugga inför. Namnen på alla muskler i armarna och händerna. Kranialnervernas banor. Tänk så mycket jag hade hunnit lära mig på en hel dag.

Nu kommer bussen. Jag sjunker ned i det varma sätet, plockar upp böckerna ur rygsäcken för att utnyttja restiden. Jag tycker om att läsa inför tentorna har jag märkt. Att få gräva ned mig i latinska namn och detaljerade beskrivningar. Tycker om känslan av att för varje dag, för varje timme bli allt skickligare på medicin. Att gradvis få närma mig den dröm som jag haft ända sedan jag började på läkarprogrammet. Drömmen om den dag då jag behärskar en specialitet så väl att jag når den gräns där jag får vara med och bryta ny medicinsk mark. Kunna hjälpa de patienter som ingen behandling ännu finns för.

Patienter som min morfar, om han fortfarande hade funnits vill säga. Strax innan jag fick beskedet att jag hade blivit antagen till läkarprogrammet dog han. Hur ofta har jag inte tänkt tanken att om bara. Om bara någon hade kommit på en medicin som hade kunnat hjälpa honom. Fortfarande kan jag inte låta bli att då och då leka med tanken på hur glad han skulle ha blivit över antagningsbeskedet. Kan inte låta bli trots att tårarna kommer varje gång. Du lyckades, det visste jag hela tiden! Och sedan skulle han ha kramat mig. Förlusten av en människa måste vara en av de största sorgerna. Och vetskapen att man lyckats rädda någon den ultimata belöningen som läkare.

Utanför har det börjat snöa. Tunga blöta flingor som genast förvandlas till vattendroppar när de träffar bussfönstret. Där sitter de och skälver några sekunder innan de blåser i väg och ersätts av nya. Hållplatsnamn som jag inte känner igen avlöser varandra och jag följer med i tidtabellen för att veta hur långt det är kvar. Bara några stopp till nu.

Någon ny medicinsk mark kommer jag knappast att bryta i dag. I stället ska jag ha terminens första TYK-dag. Tidig yrkeskontakt som förkortningen står för har hittills varit just det. En mycket tidig kontakt med läkaryrket, där jag fått gå rundvandringar på sjukhusavdelningar och på vårdcentraler och tillsammans med en handledare småprata en stund med utvalda patienter.

Efter varje placering har jag sedan lämnat in den obligatoriska reflektionsuppgiften på en A4-sida. En text som hittills kommit att se nästan exakt likadan ut varje gång. Det har varit intressant att få en inblick i läkarens vardag. Att få tillfälle att prata med patienter har varit givande. Praktiska standardformuleringar som förmodligen varken handledare eller kursledning fått ut särskilt mycket av att läsa. Samtidigt har jag haft svårt för att skriva någonting annat, det motsatta hade varit en lögn. Det har ju faktiskt varit intressant att möta patienter och att tidigt få chansen att se olika arbetsplatser. Det är bara det att... att det inte har varit mer än så. Ingen dramatik eller oförglömliga ögonblick. Inget ämne som engagerat mig så mycket som jag hade hoppats. Den aha-upplevelse som jag någonsin hade hoppats skulle infinna sig under någon av placeringarna och göra det framtida valet enkelt har uteblivit.

Nu är bussen framme. Jag kliver ned från det höga trappsteget och känner foten landa i en pöl av regn och slask på trottoaren. Marken har samma färg som det tjocka dis som täcker himlen, ett gråvitt töcken.

Det är det här jag är rädd för. Det är så här jag fruktar att det ska bli, livet. Långa vintrar där jag släpar mig till ett arbete som jag trivs hyfsat med, men där passionen saknas. Vardagens åtta timmar som verkar långa men som ändå aldrig tycks räcka till för patienterna, aldrig till för en själv. Stressa hem efter jobbet till vardagsliv och matlagning. Så som livet såg ut innan jag började på utbildningen. Ett nio till fem jobb som jag halkade in på snarare än valde aktivt. Ett jobb där jag trivdes hyfsat men som aldrig lyckades bli tillräckligt intressant för att jag skulle längta till det.

En bit bort ser jag vårdcentralens plåtfasad torna upp sig. Den ser precis ut som på bilden på hemsidan. Inga överraskningar den här gången heller tänker jag för mig själv. Jag går fjärde terminen nu, sista terminen med tidig yrkeskontakt. Lite besviken är jag därför att min sista placering skulle bli på en vårdcentral. Jag har ju redan haft praktik på vårdcentral. Träffat barn med svinkoppor, ungdomar med halsfluss och äldre med hjärtsvikt eller KOL. Druckit kaffe med personalen i fikarummet och ställt intresserade frågor om hur många de är som jobbar där och hur dagarna ser ut. Trevligt och intressant, absolut, men hur mycket nytt kommer jag rimligtvis att lära mig på ännu en vårdcentral. När det finns så många sjukhusspecialiteter som jag ännu inte fått chansen att se. Om jag hade i stället hade fått praktik inom någon av dem kanske jag hade hittat min plats där, äntligen funnit ett område att känna mig hemma på.

Jag anmäler mig i receptionen.

—Hej, jag heter Evelina och är kandidat. Jag skulle träffa Marianne här klockan nio.

Sköterskan bakom disken välkomnar mig, reser sig upp och följer mig bort till fikarummet i andra änden av korridoren.

Där står en lång kvinna i mörk hästsvans och dukar upp frallor, ostar och marmelad på tallrikar med färgglada servetter på. När vi kommer in vänder hon sig om. Hon ler stort.

Det måste vara du som är Evelina! Välkommen!

Så ung hon ser ut. Kan det här verkligen vara min handledare.

Vill du ha frukost? Jag har tagit fram lite av varje så att det ska finnas att välja på.

Jag tackar ja, men med tvekan. Kanske stör jag i morgonfikat. Det står bara två assietter på bordet och uppenbarligen ska de fira någonting. Varför skulle hon annars ansträngt sig så med servetter och färska ostar en måndag morgon.

Jag brukar välkomna mina kandidater så här, säger Marianne. Så att du verkligen ska förstå hur roligt jag tycker att det är att du ska vara här hos oss.

Hon sätter fram en kanna nybryggt kaffe mitt på bordet. Det doftar gott och hemtrevligt av den varma svarta drycken. Jag slår mig ner på stolen närmast fönstret och tittar ut. Ser att himlen börjat ljusna lite utanför.

Marianne sätter sig på stolen mitt emot.

Jag tänkte börja med att berätta lite om mig själv, så att du vet vem jag är.

Jag nickar, lyssnar uppmärksamt medan hon börjar berätta.

Hon är femtio år gammal, berättar hon. Gick direkt till läkarutbildningen efter gymnasiet och har sex barn (sex barn!!) som hon fick innan AT-tjänst allihop.

Det tog mig tio år att gå grundutbildningen säger hon och skrattar. Mina kurskamrater trodde aldrig att jag skulle bli klar utan att jag var på väg att bilda en egen sekt. Men jag tyckte aldrig att det var några problem att läsa med barn, snarare tvärtom. Man får mer disciplin.

Marianne berättar att hon var fast besluten att bli kardiolog när hon började på läkarutbildningen. Då tyckte jag att det var den enda riktiga läkarspecialiteten, säger hon. Att man bara kunde göra betydelsefulla gärningar som läkare om det handlade om liv och död, som det ju ofta gör med hjärtan. Förkylningar och öroninflammationer var ingenting för mig, det var jag övertygad om på den tiden. Hon tittar ned och fingrar några sekunder på det stålgrå stetoskopet som sticker upp ur bröstfickan. Sedan var det ju det här med stetoskopet, säger hon och ler. Jag tyckte att det var själva symbolen för läkarrollen. Bar det synligt runt halsen med viktig min när jag gick som kandidat på hjärtavdelningen och försökte dölja att det stod student på min namnskylt. Jag ville så gärna att patienterna skulle ta mig för riktig doktor. Ta mig för en av kardiologerna.

Vad fick dig att ändra dig, frågar jag. Hur kommer det sig att du hamnade på vårdcentral i stället? Marianne svarar inte genast utan tittar upp en stund, som om hon tänkte efter.

Jag vet faktiskt inte, säger hon efter en stund. Någonstans på vägen upptäckte jag att det inte var specialiteten som var det viktigaste för mig. Att det inte var så stor skillnad på hjärtan och öroninflammationer som jag trodde. Och så trivdes jag väldigt bra under min vårdcentralspraktik.

Hon ler, lutar sig fram mot mig en bit, som om hon tänker avslöja en hemlighet. Och så säger hon: Du ska veta att det väldigt ofta är det som avgör vad man som kandidat till slut väljer att specialisera sig inom, säger hon och ler. Att man trivs.

Jag ler ett kort leende tillbaka men sänker sedan blicken. Fingrar på handtaget till den tomma kaffekoppen och försöker att dölja hur besviken jag blivit av svaret. Fast jag vet att det är löjligt känner jag mig plötsligt arg på henne. Arg och på sätt och vis även sviken. Hon som verkade så driven, så engagerad. Som började på läkarprogrammet med så tydliga drömmar om vad hon ville uppnå med jobbet, precis som jag själv. Och så blev hon ändå en av alla dem som sedan "bara hamnade" någonstans och blev kvar. Plockade ned stetoskopet som hon stolt brukade bära om axlarna och lade det i bröstfickan i stället.

Varför måste jag möta det här budskapet gång på gång? Att de höga drömmar man har när man börjar på läkarutbildningen sällan blir av. Inte reser man ut och räddar världen, inte tar man fram nya revolutionerande läkemedel som botar fruktade sjukdomar, inte väljer man ens den specialitet man från början hade bestämt sig för. Det ska man inte tro. Man träffar ett gäng trevliga kollegor på vägen, trivs och så hamnar man där.

Jag undrar var alla de läkare finns som skulle bli mina förebilder. Alla dem som jag hoppades lära känna under praktikplatserna. Som skulle kunna berätta för mig hur man gör för att finna sin egen bana i yrket. En bana som man inte hamnar på av en slump, utan en där man verkligen hör hemma.

Marianne verkar inte märka av min reaktion. Rösten låter lika sprudlande som förut när hon säger: Nu har vi vår första patient om tio minuter. Men först jag att du berättar lite om vad du hoppas att få ut av praktikdagarna här på vårdcentralen.

Jag öppnar munnen för att leverera en artig och lagom kort utläggning om att det ska bli kul att träffa patienter och att jag dessutom hoppas på att få tillfälle att se hur de arbetar på vårdcentralen. Men till min egen förvåning är det inte alls det som kommer ut. Inte över huvud taget. I stället hör jag mig själv berätta om min tvekan inför läkaryrket. Om min rädsla för att inte ta mig så långt som jag har tänkt mig. Rädslan för att jag aldrig ska lyckas bli någon riktig doktor, en sådan som verkligen gör skillnad inom medicinen. Kanske bara bli en av dem som gör sitt jobb. Kanske kommer jag till och med att göra det sämre än någon annan som gått läkarutbildningen skulle ha gjort. Jag berättar om min morfar, om hur jag önskar att någon läkare hade utvecklat en medicin för honom i tid och om min egen vilja att i framtiden kunna göra det för andra patienter som behöver det. Men också om att jag ännu inte vet vilka patienter det skulle kunna handla om, vilken specialitet som passar mig. Och om min brist på förebilder. Sedan avslutar jag hela utläggningen med att berätta om hur besviken jag är över att än en gång behöva göra praktik på vårdcentral. Att jag redan har varit där, gjort det, sett det...

Jag tystnar tvärt. Är jag helt galen? Bara fem minuter har passerat sedan jag klev in i fikarummet och här sitter jag och berättar om mina innersta tankar och vändor för en främmande människa. Och det där sista som jag sa, det där om vårdcentralspraktiken. Det måste ha varit nådastöten. Om tio sekunder kommer Marianne att be mig lämna vårdcentralen och åka hem, det är jag helt övertygad om. Är jag så ointresserad ska jag inte behöva plåga mig själv med att vara där kommer hon att säga. Och hon kommer nog inte göra det med den kvittrande röst hon hittills har använt.

Ändå var det inte min mening att verka ointresserad. Och Marianne har ju inte gjort någonting fel, tvärtom. Hon som hade ansträngt sig så för att ge mig ett så fint välkomnande. Det är bara det att jag väntat så länge på att få ur mig mina funderingar, äntligen få berätta dem för någon. Och att hon berättade så öppenhjärtigt om sitt liv fick även mig att bli personlig. Alldeles för personlig.

Jag tittar mot Marianne. Hon verkar inte arg. I stället ser hon vänligt på mig. Ler till och med lite gör hon. Säger att hon förstår mig, att det är svårt att finna sin egen plats i ett så oändligt fält som medicinen. Och att även hon funderade mycket i liknande banor när hon själv var kandidat. Men vi kan väl prata mer om det senare, säger hon. Nu går vi och träffar vår patient.

Jag följer med henne in i ett litet ljust mottagningsrum där en man i 50-års åldern redan slagit sig ned på en av stolarna. Han presenterar sig som Karl och ser välklädd ut, skjorta och kavaj. Mot stolen står en brun skinnportfölj lutad och jag tänker att han måste komma direkt från jobbet.

Marianne småpratar lite med honom om kylan och snön och frågar därefter hur det är med honom. Svaret hon får är långt och personligt. Jag får intrycket av att de måste känna varandra sedan länge. Karl berättar om jobbet där han tydligen har mycket att göra just nu. Om sin son som just flyttat hemifrån och hur tomt det känns att äta frukost ensam.

Jag hade just vant mig vid att ha honom där igen, säger han. Men jag får väl vara tacksam för att vi äntligen lärt känna varandra.

Ja och att ni hann det innan han blev vuxen, lägger Marianne till.

Att de hann? Vad menar de?

Jag känner mig lite utanför där jag sitter på min pinnstol närmast dörren. I samma ögonblick vänder sig Karl mot mig, som om han hade läst mina tankar. Ansiktet är plötsligt allvarligt.

Det ska du veta, säger han, att Marianne här var den som räddade mitt liv. Utan henne hade jag varit död i dag.

Död? Karl? Han ser inte alls ut att nyss ha varit allvarligt sjuk.

Vad hade du för sjukdom? frågar jag.

Sprit, svarar han. Jag är alkoholist. Jag drack sönder mitt äktenskap och hela min sons barndom. Det är ett under att han kunde förlåta mig tillräckligt mycket för att flytta hem och bo hos mig igen när jag väl hade tagit mig ur det.

Hur länge har du varit nykter? frågar jag.

I fyra år. Och det är helt Mariannes förtjänst. När jag kom till henne hade min familj för länge sedan gett upp hoppet om att kunna hjälpa mig. Och jag förstår dem. Alla gånger som jag hade försökt sluta dricka men trillat dit igen. De hade hört alla löften tusentals gånger. Och varje gång gjorde jag dem besvikna.

Men vad var det som gjorde att du sökte hit då? kan jag inte låta bli att fråga.

Ja inte sökte jag för alkoholism i alla fall, svarar han. I stället kom jag med alla möjliga krämpor, som började dyka upp med tiden. Depression. Sömlöshet. Ont i foten. Det sista var ju gikt så klart. Och visst besvärades jag av det. Men Marianne vågade fråga om det egentliga problemet, om drickandet. Pratade med mig om det varje gång jag kom hit, trots att jag försökte undvika det.

Det måste väl ha funnit andra som pratat med dig om det tidigare, säger jag.

Jovisst, svarar han. Men inte på det sätt som hon gjorde. Hon berättade om läkemedel och om vård som fanns och som kunde hjälpa mig, om jag ville. Det märktes att hon var professionell, att hon förstod vad det handlade om. Ja det var faktiskt det som var mest avgörande. Att hon förstod mig.

Förstod min situation och hur svårt det var för mig att sluta. Till slut insåg jag att jag inte skulle klara det på egen hand och bestämde mig för att ta emot all hjälp jag kunde få. Och då gick det. Jag klarade det.

Det blir alldeles tyst i det lilla mottagningsrummet när Karl berättat klart. Han vänder bort huvudet och låter blicken vandra ut genom fönstret och fastna en stund i snön som sakta dalar ned från himlen. Den är inte längre regnblandad. Bara riktiga snöflingor.

Resten av min dag på vårdcentralen förflyter som i en dimma. Timmarna passerar så snabbt att jag flera gånger helt tappar uppfattningen om tiden där jag följer Marianne mellan väntrum och mottagningsrum. Vi hämtar patient efter patient, besvär och diagnoser avlöser varandra och livsberättelser och människoöden vävs in i varandra i det lilla mottagningsrummet med pinnstolarna. Marianne frågar och undersöker, men först efter att jag fått ta anamnes. Och det gör jag ett engagemang som jag aldrig tidigare känt under någon praktik. Det är som om den omtumlande morgonen med min egen utläggning och Karls berättelse har förändrat någonting inom mig. Som om jag plötsligt fått en yrkesstolthet. En stolthet för att alla dessa patienter kan tänka sig att anförtro sig åt mig. Anförtro sitt liv, sina problem och sina innersta våndor, precis som jag själv gjorde för Marianne på morgonen.

För varje patient som jag ser Marianne tala med märker jag också allt tydligare det som Karl påpekade så starkt för mig: Hon förstår. Anstränger sig för att verkligen försöka förstå varje persons situation. Jag funderar på om jag inbillar mig när jag tycker att det även syns på patienterna att de har blivit lyssnade på. Nej, när jag tittar ordentligt märks det faktiskt, i ansiktet på något vis. Lättade, nästan glada ser de ut när de stänger dörren om sig och går.

Klockan fyra sitter jag åter vid fikabordet i lunchrummet med Marianne mitt emot mig. Samma fikabord där hela praktikdagen fick en så olycklig start denna morgon. Eller var den olycklig? Jag är inte längre lika säker på det. En oändlighet verkar ha passerat sedan vi reste oss från bordet för att gå och ta emot vår första patient. Nu skrattar vi och skämtar, som om också vi två hade känt varandra en lång tid. Vi pratar om dagen, om det som berört oss, om vad som varit bra och vad vi kunde ha gjort annorlunda. Och det är som om samtalet vi hade i morse inte alls ligger emellan oss. Tvärtom känns det nu som om jag skulle kunna prata med henne om vad som helst.

Så kommer den oundvikliga frågan. Marianne frågar mig om allt jag sa på morgonen. Om jag fortfarande känner likadant eller om dagen på vårdcentralen trots allt varit i alla fall lite meningsfull. Och jag känner mig lättad över att återigen få berätta för henne precis vad jag känner. Men den här gången handlar det om helt motsatta känslor mot dem jag tog upp på morgonen. Jag berättar för henne om hur mycket dagen har lyckats förändra inom mig. Om hur mycket det har betytt att få träffa henne, som verkligen brydde sig och förstod mig när jag sa min ärliga mening. Hade hon inte gjort det hade jag heller aldrig varit så mottaglig för följa och att ta till mig hur hon arbetade. Och jag uppskattar verkligen att hon med denna enda dag lyckats visa mig hur det inte är platsen man befinner sig på, utan patienterna man möter och hur man bemöter dem, som avgör hur man som läkare upplever yrket.

Marianne lyssnar och nickar när hon säger:

Precis så var det jag också kände efter några år som kandidat. Att det inte är specialiteten som avgör var man kan rädda flest patienter. Även lågmälda samtal kan handla om liv och död, trots att blodet inte sprutar, precis som du fick höra i dag. Och väljer man inriktning utifrån var man själv trivs tror jag att man har allra störst möjlighet att göra nytta för sina patienter.

När jag går mot hållplatsen för att ta bussen hem har det blivit mörkt. På avstånd ser jag lamporna släckas ned i vårdcentralen och fönstren bli en del av den svarta vinterhimlen. Jag märker knappt att snön letar sig in i mina låga skor och att fukten på nytt börjar sprida sig in i strumporna. Det är som om jag känner ett nytt lugn inom mig. Som om jag äntligen funnit den läkarförebild jag så länge letat efter. En riktig doktor. En sådan som både lyckats med att visa mig tjusningen med yrket och som dessutom hjälpt sina patienter mer än jag någonsin trodde var möjligt bara genom att förstå dem.

Dessutom tycker jag att det känns skönt att veta att också hon en gång i tiden tvivlade. Tvivlade och insåg att det i bland kan vara mer rätt att byta väg än att fortsätta på den man stakat ut åt sig själv. Om jag själv kommer att göra det eller inte vet jag inte. Kanske kommer jag faktiskt en dag att revolutionera vården av vissa patienter med ett nyuppfunnet läkemedel. Kanske kommer jag liksom Marianne att hitta en vårdcentral att trivas på. Eller kanske hamnar jag någon helt annanstans. Om det har jag ingen aning. Men osäkerheten känns inte längre jobbig eller otäck. Med ett svagt leende på läpparna vandrar jag genom vintermörkret, på väg hem.